

# **NOC VĚDCŮ 2019**

## **Ekonomická krize snadno a rychle!**

Ing. F. Kalouda, CSc., M.B.A.

Katedra financí

Ekonomicko-správní fakulta

MASARYKOVA UNIVERZITA BRNO

# 0. Tomáš Baťa o ekonomické krizi

*To, čemu jsme zvykli říkat hospodářská krize, je jiné jméno pro mravní bídu. Mravní bída je příčina, hospodářský úpadek je následek.*

*V naší zemi je mnoho lidí, kteří se domnívají, že hospodářský úpadek lze sanovat penězi. Hrozím se důsledku tohoto omylu.*

*V postavení, v němž se nacházíme, nepotřebujeme žádných geniálních obrátů a kombinací. Potřebujeme mravní stanoviska k lidem, k práci a veřejnému majetku.*

*Nepodporovat bankrotáře, nedělat dluhy, nevyhazovat hodnoty za nic, nevydírat pracující, dělat to, co nás pozvedlo z poválečné bídy, pracovat a šetřit a učinit práci a šetření výnosnější, žádoucnější a čestnější než lenošení a mrhání.*

*Máte pravdu, je třeba překonat krizi důvěry, technickými zásahy, finančními a úvěrovými ji však překonat nelze, důvěra je věc osobní a důvěru lze obnovit jen mravním hlediskem a osobním příkladem.*

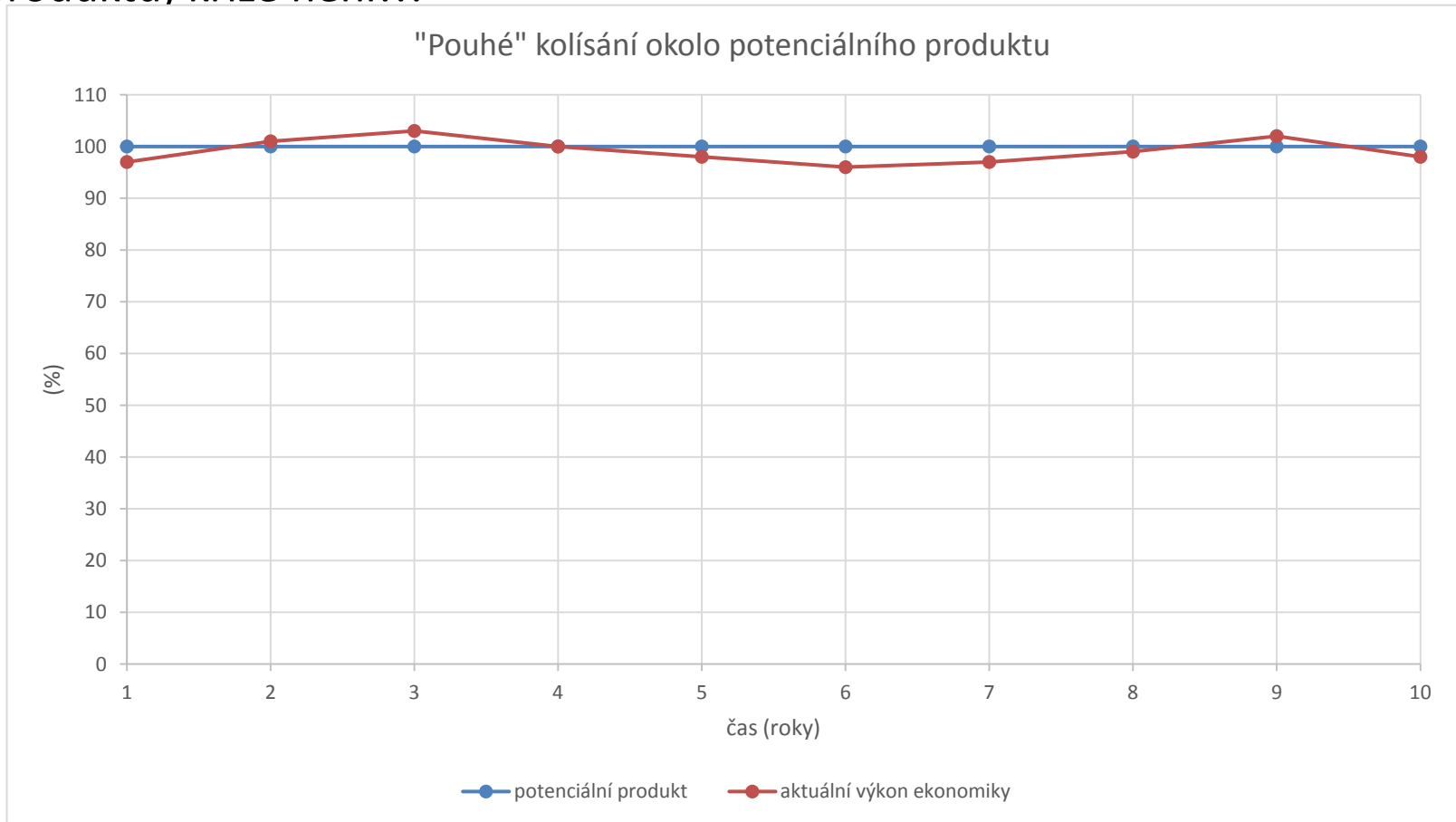
*Tomáš Baťa, 1932*

**1. Co je ekonomická krize?**

**1. Co je ekonomická krize?**

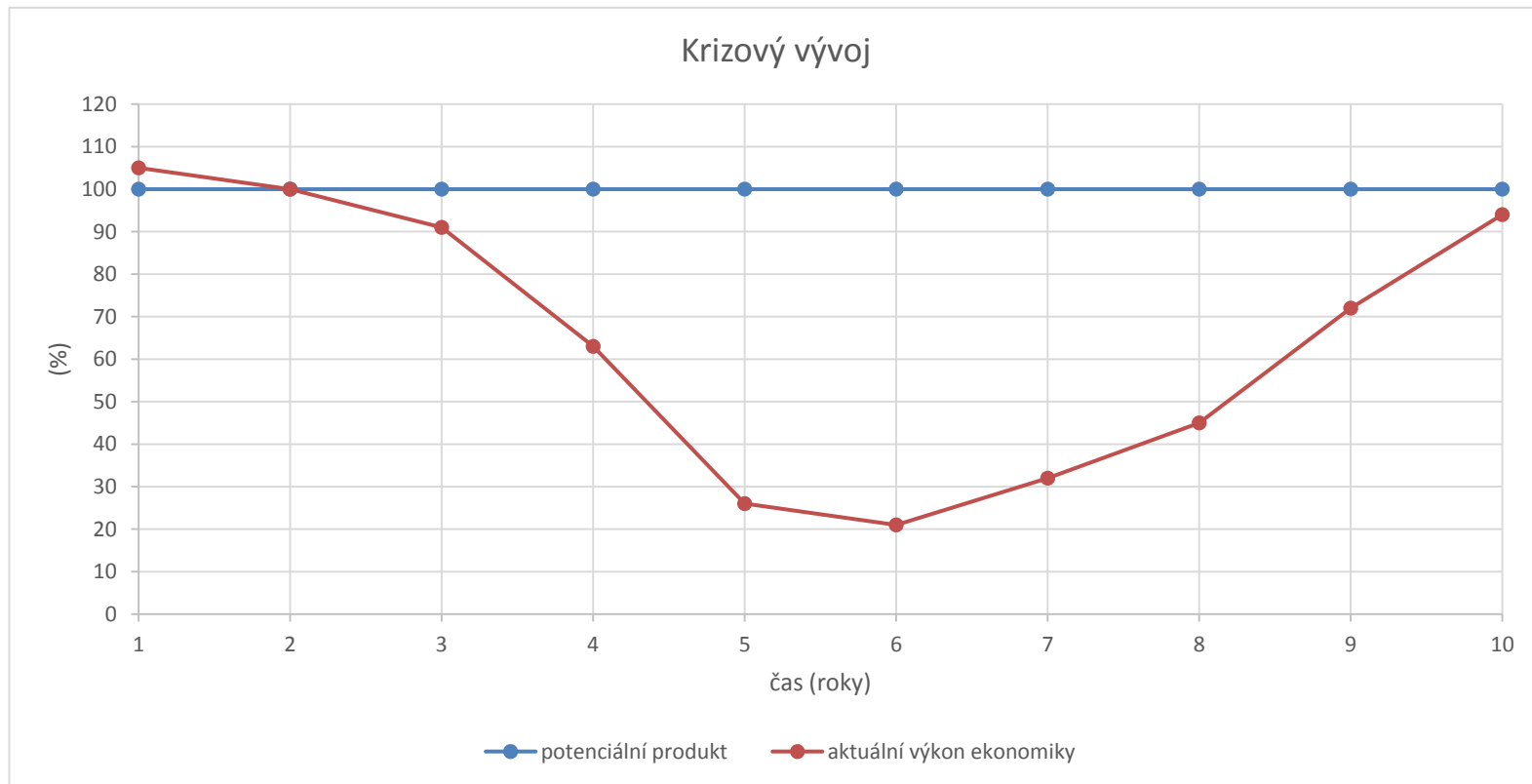
# 1. Co je ekonomická krize?

„Mírné“ kolísání výkonu ekonomiky okolo teoretické možnosti (potenciálního produktu) krize není!!!



# 1. Co je ekonomická krize?

Toto už ale krize je!!!



Přičemž..... je třeba rozlišit mezi ... krizí a tzv. velkou recesí – krizí výjimečné hloubky.

# 1. Co je ekonomická krize?

„.... ani kolaps světové ekonomiky z první poloviny 20. století, ani propad během let 2009-2012 již nelze nazvat obvyklým kolísáním kolem trendu, ale jeho hlubokým propadem. .... pokud dojde ke zpomalení ekonomiky, vystačíme si s obvyklým vysvětlením starého dobrého hospodářského cyklu.“  
(Tůma, Z., 2018)

„ .... je třeba rozlišit mezi zpomalením růstu (které se zřejmě blíží), krizí a mezi léty 2008 a 2016 zažitou tzv. velkou recesí – krizí výjimečné hloubky. “  
(Singer, M., 2018)

**2. Jak se krize projevuje?**

**2. Jak se krize projevuje?**

## 2. Jak se krize projevuje?

### A) Jak postihuje krize podnikání?

„ ..... škoda, jakou napáchalo hazardní půjčování peněz, byla mnohem závažnější, než jsem uvedl. .... Přesný mechanismus krize – role pádů bank, cen nemovitostí, směnných kurzů, úrokových sazeb a tak dále – bude ještě po léta předmětem sporů.“ (Krugman, 2009, p. 91)



## 2. Jak se krize projevuje?

### B) Jak postihuje krize rodinu?

„ .....neutrácí-li soukromý sektor dost na to, aby dokázal udržet plnou zaměstnanost, musí se iniciativy chopit sektor veřejný. .... Velkou hospodářskou krizi ve Spojených státech ukončil masivní deficitně financovaný program veřejných prací zvaný druhá světová válka.“ (Krugman, P., 2009)

**Jsou krize nevyhnutelné ?**

**3. Jsou krize nevyhnutelné?**

# Jsou krize nevyhnutelné ?

„Základním prvkem „neortodoxních“ teorií propagovaných jak všemi socialisty, tak všemi intervencionisty je tvrzení, že stále se opakující hospodářské krize jsou jevem nerozlučně spjatým s fungováním tržního hospodářství.“ (Mises, L., 2006)

„Řada prominentních ekonomů se více méně uchýlovala k moralizujícímu fatalismu, který na Velkou hospodářskou krizi pohlížel jako na nevyhnutelný důsledek předchozích excesů a cosi, co lze v podstatě považovat za ozdravný proces.“ (Krugman, 2009, p. 24) (Krugman, P., 2009)

„Schumpeter zemřel roku 1950. .... Nemyslím si .... , že by byl dobrým ekonomem pro analýzu velké hospodářské krize 30. let. Když deprese do USA dorazila, už zde působil jako profesor. Říkal, že je to dobrá věc, že to pročistí vzduch, že je to kreativní destrukce, kterou kapitalismus potřebuje. Jenomže dobré to nebylo – nikdy není dobré, když se pročišťuje systém.“ (Samuelson, P., 2010)

### 3. Jsou krize nevyhnutelné ?

„Když se podíváme na několik posledních krizí, zdá se, že globální ekonomika může mít před sebou ještě nějaký čas poklidného vývoje. Klíčové indikátory ....ještě nedosáhly nebezpečné úrovně, na které když přijde nějaká rozbuška, už nastane exploze a ekonomika se propadne do krize. Je ale fakt, že pomalu se k té hranici blížíme.“ (Kysilka, P., 2018)

„Tržní ekonomika je holt spojena s poklesy a vzestupy neboli s hospodářským cyklem. .... – případné zpomalení – k němuž bezpochyby dříve či později dojde - ... . (Tůma, Z., 2018)

„Blížící se krize je evergreen české debaty o ekonomice ..... . To, že po mimořádně dlouhém období růstu, jehož délka právě odráží mimořádnou hloubku propadu, jednou přijde jeho zpomalení, není nijak překvapivé, spíše naopak. Jde přitom o zpomalení cyklické a cyklus, který ho způsobuje, je běžný pro vývoj tržní reálné ekonomiky.“ (Singer, M., 2018)

**4. Co krizi „spouští“?**

**4. Co krizi „spouští“?**

## 4. Co krizi „spouští“?

### A) Nedostatek hotovosti (likvidity)

„Milton Friedman aj. však spatřuje základ ve zbytečně přísné měnové politice americké centrální banky, která podle něj k propadu přispěla. Také (neo)rakouská škola upozorňuje, že na vážné problémy bylo zaděláno již v roce 1913 vznikem FEDu. FED zvyšoval zásobu peněz a způsoboval inflační boom. .... Příčinou krize zde nebyla nízká poptávka, nýbrž deformovaná investiční aktivita. (Kubů, E et al., 2015)

„Fed má moc kontrolovat množství peněz, ale tento svůj cíl pouze proklamuje. .... Fed nedal své srdce kontrole množství peněz, což má udělat, ale kontrole úrokové míry, něčemu, k čemu nemá sílu, aby udělal. Výsledkem je prohra na obou frontách: velké výkyvy v množství peněz i úrokových mírách.“ (Friedman, M., 1997)

## 4. Co krizi „spouští“?

### B) Nedostatek důvěry

„ ..... recese vzniká za normálních okolností tak, že obyvatelstvo jako celek finanční prostředky odkládá stranou (či jinak řečeno více šetří než investuje) ..... . „ (Krugman, P., 2009)

„Svět teď ze všeho nejvíc potřebuje záchrannou operaci. .... K tomu politici na celém světě potřebují dvě věci: rozhýbat úvěry a podpořit poptávku.“  
(Krugman, P., 2009)

## 4. Co krizi „spouští“?

C) Malá rychlost „obrátky peněz“

Viz poster

„Cizinec na Azurovém pobřeží“



## 4. Co krizi „spouští“?

### D) Úvěrová expanze a cena peněz (úrok)

„Podle názoru bláznů a demagogů je úrok výsledkem zlotřilých machinací drsných vykořisťovatelů. .... Mnoho vlád, univerzit a ekonomických výzkumných institutů štědře přispíván na publikace, jejichž hlavním cílem je velebit výhody nespoutané úvěrové expanze a pomlouvat všechny oponenty jako obhájce úroků sobeckých lichvářů se špatnými úmysly. (Mises, L., 2006)

„ .... současný měnový systém založený na úvěrové expanzi vytváří opakující se fáze konjunktur a krizí, které poškozují ekonomický vývoj. Jinými slovy řečeno, zdá se, jako by se po tržní ekonomice vyžadovalo „maniodepresivní“ chování.“ (SOTO de, J. H., 2009)

„Není žádný způsob, jak se vyhnout konečnému zhroucení boomu způsobeného úvěrovou expanzí. Možnost volby je jen mezi tím, zda krize přijde dříve v důsledku dobrovolného ukončení další úvěrové expanze, nebo později jako konečný a úplný rozpad daného měnového systému.“ (Mises, L., 2006)

# 4. Co krizi „spouští“?

## D) Úvěrová expanze a cena peněz (úrok)

„Skutečnost, že se nové krize objevují vždy po několika letech, ukazuje na to, že mají původ v procesu úvěrové expanze, která nutně spouští spontánní přizpůsobení .... . Kdyby k úvěrovým expanzím nedocházelo, byly by ekonomické krize specifickými a ojedinělými událostmi, které by plynuly pouze z neobvyklých jevů fyzické povahy (špatné úrody, zemětřesení atd.) nebo společenské povahy (války, revoluce atd.). “ (de Soto, 2009, p. 441)  
(SOTO de, J. H., 2009)

## 4. Co krizi „spouští“?

### E) Chybná ekonomická teorie

„Marxisté zavedli vysvětlení hospodářských krizí jako nutného zla kapitalismu, jako nezbytného výsledku jeho „anarchie“ výroby. Nemarkističtí socialisté a intervencionisté se stejně dychtivě snaží dokázat, že tržní hospodářství se nemůže zbavit návratu depresí. Právě oni ostře napadají peněžní teorii cyklu, protože měnová a úvěrová manipulace je dnes hlavním nástrojem, kterým se antikapitalistické vlády snaží zajistit svoji všemocnost.“ (Mises, L., 2006)

„Jedním z vnitřních rozporů filozofie kolektivismu je, že ačkoli staví na individualismem rozvinuté humanistické morálce, lze ji praktikovat jen na poměrně malé skupině lidí. .... Kolektivismus nedává žádný prostor širokému humanismu nebo liberalismu, ale pouze úzkému partikularismu elity.“ (Hayek, F.G., 1944)

## 4. Co krizi „spouští“?

### E) Chybná ekonomická teorie

„Je skutečně otázkou, zda lze realisticky uvažovat o kolektivistickém programu jinak, než jako o programu ve službách omezené skupiny ..... .

Kolektivismus v celosvětovém měřítku se zdá nemyslitelný – ledaže by byl ve službách nepočetné vládnoucí elity.“ (Hayek, F.G., 1944)

„Já ale věřím, že jedinou důležitou strukturální překážkou na cestě k(e) světové prosperitě jsou zastaralé doktríny, které jako staré harampádí zahlcují lidskou mysl.“ (Krugman, P., 2009)

## 4. Co krizi „spouští“?

### F) Jiné faktory

„Ekonomiku může ale zpomalit jednorázový jev, otřes finanční soustavy, politické erupce, jako je obchodní válka, brexit nebo problémy některých zemí eurozóny.“ (Singer, M., 2018)

„ ..... nějaká rozbuška ..... .” (Kysilka, P., 2018)

„Trhy nejsou efektivní – ceny ne vždy odrážejí skutečnou hodnotu. To se děje například právě proto, že lidé trhům nerozumějí a mají v jisté době sklony k přehnanému optimismu.“ (De Grauwe, P., 2010)

„ ..... pohyb mezinárodního kapitálu ..... jeho dočasná kontrola v době krizí nepostačuje. (Krugman, P., 2009)

„Kdyby k úvěrovým expanzím nedocházelo, byly by ekonomické krize ..... ojedinělými událostmi, které by plynuly pouze z neobvyklých jevů fyzické povahy (špatné úrody, zemětřesení atd.) nebo společenské povahy (války, revoluce atd.).“ (SOTO de, J. H., 2009)

**5. Kdo a nebo co za to může?**

# 5. Kdo a nebo co za to může?

## A) Bankéři, ale i nebankovní instituce

„Fiduciární prostředky nevznikly jako nástroje vládních politik, jež cíleně usilují o ..... snížení tržní úrokové míry nebo o snížení objemu dluhů. Vyvinuly se z běžného fungování bankovníctví. Když bankéři, jejichž potvrzení o uložení hotovosti využívala veřejnost jako peněžní substituty, začali půjčovat část prostředků, jež přijali jako depozita, neměli jiné úmysly, než úspěch svého podnikání. .... Původce úvěrové expanze byl bankéř, nikoli vláda. (Mises, L., 2006)

„Poté, co jsme se stali svědky toho, jak nebankovní instituce navodily stav, který vyústil v bankovní krizi, vidíme, že srovnatelná omezení je třeba rozšířit na mnohem podstatnější část finančního sektoru.“ (Krugman, P., 2009)

# 5. Kdo a nebo co za to může?

## B) Centrální bankéři

„Jediné na čem záleží, je to, že banky a měnové úřady jsou vedeny představou, že výše úrokových měr určená na nenarušeném trhu je špatná, že je její snižování objektivním, cílem dobré hospodářské politiky, a že úvěrová expanze je vhodným prostředkem k dosažení tohoto cíle bez poškození všech s výjimkou příživnických lichvářů. Tato zaslepenost je vede k tomu, že se pouští do aktivit, které, které musí nakonec přinést krizi.“ (Mises, L., 2006)

„Je jednoduché říci, že nabídka peněz je centrálně kontrolovaná. Těžko se tomu ovšem věří. Všiml jsem si, že pro neekonomy je téměř nemožné uvěřit, že dvanáct z devatenácti lidí, kteří nebyli zvoleni veřejností, sedí okolo kulatého stolu v nádherném řeckém paláci na Constitution Avenue ve Washingtonu, má takovou děsivou moc, že mohou zdvojnásobit množství peněz v zemi nebo jej mohou snížit na polovinu. “ (Friedman, M., 1997)



## 5. Kdo a nebo co za to může?

### B) Centrální bankéři

„Vykonávání této arbitrální moci bylo někdy prospěšné. Podle mého názoru ovšem častěji působilo škodlivě. Federální rezervní systém (dále jen Fed – pozn . překl.), vzniknuvší aktem Kongresu v roce 1913, ..... byl nejvyšší měnovou institucí v době a po I. světové válce, během níž došlo k více než zdvojnásobení cen. Po krátkém období relativní stability ve 20. letech jeho chování výrazně prohloubilo a prodloužilo Velkou depresi v letech 1929-33. V nedávné době byl Fed zodpovědný za akcelerující inflaci v 70. letech.“  
(Friedman, M., 1997)

„Při vědomí jeho katastrofální chyby mezi lety 1929 a 1933, kdy připustil, aby množství peněz pokleslo o třetinu a tím přeměnil prudkou recesi v katastrofální depresi, byl Fed rychlejší v opravě výkyvu k nízké míře měnového růstu než výkyvu k vysoké míře měnového růstu.“ (Friedman, M., 1997)

## 5. Kdo a nebo co za to může?

### C) Špičková politická reprezentace (včetně vlády)

„..... hospodářské cykly jsou praktickým důkazem chyb v ekonomické kalkulaci, které jsou výsledkem státního intervencionismu v ekonomice (v tomto případě na poli peněz a úvěru).“ (SOTO de, J. H., 2009)

„Marxisté zavedli vysvětlení hospodářských krizí jako nutného zla kapitalismu, jako nezbytného výsledku jeho „anarchie“ výroby. Nemarxističtí socialisté a intervencionisté se stejně dychtivě snaží dokázat, že tržní hospodářství se nemůže zbavit návratu depresí. Právě oni ostře napadají peněžní teorii cyklu, protože měnová a úvěrová manipulace je dnes hlavním nástrojem, kterým se antikapitalistické vlády snaží zajistit svoji všemocnost.“ (Mises, L., 2006)

„Dnes je úvěrová expanze provozována výlučně vládou. Přestože se soukromé banky a bankéři podílejí na vydávání fiduciárních prostředků, jejich role je podružná a veskrze technické povahy.“ (Mises, L., 2006)

## 5. Kdo a nebo co za to může?

### C) Špičková politická reprezentace (včetně vlády)

„Veškeré tyto diskuse o vládních proticyklických opatřeních mají za cíl pouze jediné – odvrátit pozornost veřejnosti od rozpoznání skutečných příčin cyklického vývoje hospodářství. Krátkozraké vlády jsou zcela oddány politice nízkých úrokových měr, úvěrové expanze a inflace. Když se dostaví nevyhnutelné následky těchto krátkozrakých politik, znají pouze jedinou pomoc – pokračovat v provádění inflace.“ (Mises, L., 2006)

„..... Nejen Paul Krugman uvádí, že většina ekonomů „*pokládá Velkou hospodářskou krizi 30. let za zbytečnou tragédii, ke které nemuselo nutně dojít.*“<sup>41</sup> Za viníka bývá označován prezident H.C.Hoover, americký FED, tehdejší administrativa, bankéři a další politici.

(Kubů, E et al., 2015)

# 5. Kdo a nebo co za to může?

## C) Špičková politická reprezentace (včetně vlády)

„Probíhají velké diskuse o tom, zda je Fed částí vlády nebo jestli je to soukromý podnik. Tyto diskuse podnítily vznik velkého množství „ztřeštěné“ konspirační literatury.

Rada guvernérů Federálního rezervního systému se skládá ze sedmi členů jmenovaných prezidentem za pomoci a na doporučení Senátu. Je to tedy jasně část vlády. ... V krátkosti řečeno, tento systém je ve skutečnosti součástí vlády, navzdory kouřové cloně formálního soukromého vlastnictví členských bank.“ (Friedman, M., 1997)

## 5. Kdo a nebo co za to může?

### D) Pokrytectví a nezodpovědnost vlivných jedinců (elit)

„Ačkoli žádný oficiální zdroj – ať již pracuje ve vládních finančních službách, centrální bance nebo vyučuje na neo-ortodoxní univerzitě – to zatím nepřizná, veřejné mínění v podstatě již nepopírá dvě hlavní teze teorie oběžného úvěru: že příčinou deprese je předcházející boom a že tento boom je stvořen úvěrovou expanzí.“ (Mises, L., 2006)

„..... v plánované společnosti už nemůže jít o to, na čem se shodne většina, ale v jaké nejpočetnější skupině se mezi členy najde dostatečná shoda na to, aby všechny jejich záležitosti bylo lze jednotně řídit, popřípadě – pokud není žádná skupina dost velká, aby své názory prosadila – jak by mohla vzniknout a komu se podaří ji vytvořit. Existují tři hlavní důvody, proč taková početná a silná skupina s poměrně homogenními názory s největší pravděpodobností nevznikne z těch nejlepších, ale spíše z těch nejhorších prvků v každé společnosti.“ (Hayek, F.G., 1944)

## 5. Kdo a nebo co za to může?

### D) Pokrytectví a nezodpovědnost vlivných jedinců (elit)

„Pokud šlo o práva malých národů, nebyli Marx s Engelsem o nic lepší, než většina ostatních důsledných kolektivistů a názory, které občas vyjadřovali o Čechách či Polácích, se nápadně podobají názorům současných nacistů.“ (Hayek, F.G., 1944)

„Určitá směs lichotek, úplatků a zastrašování přinutí mladého učenice, aby pracoval na řízených střelách nebo na atomové pumě. Abychom mohli stanovit takové směsi, máme svůj aparát, který provádí sčítání názorů rozhlasových posluchačů, pokusné předběžné volby, průzkum veřejného mínění ..... a vždy jsou k dispozici statistické, sociologové a ekonomové, kteří jsou ochotni prodat své služby takovým podnikům.

Na naše štěstí nedosáhli tito obchodníci lži, tito vykořisťovatelé lehkověrnosti ještě takového vrcholu dokonalosti, aby šlo vše podle jejich přání. Je tomu tak proto, že žádný člověk není ani úplným bláznem, ani úplným darebákem.“ (Wiener, N., 1960)

**6. Dají se krize odvrátit?**

**6. Dají se krize odvrátit?**

## 6. Dají se krize odvrátit?

### A) Ano, dají – zkvalitněním teorie i praxe řízení ekonomiky

„Pokud je to ale takhle jednoduché, jak to, že prožíváme hospodářské poklesy? ..... Před druhou světovou válkou politici jednoduše netušili, co mají dělat.“ (Krugman, P., 2009)

„Důkazy o tom, že na fiskální politice záleží a že fiskální stimul ekonomice pomůže vytvořit pracovní místa – a snižování rozpočtového schodku naopak růst přinejmenším krátkodobě zbrzdí - , jsou pádnější než kdykoli dřív. Přesto se zdá, že do legislativního procesu si cestu nenašly.

A to musíme změnit.“ (Krugman, P., 2012)

„Velkou hospodářskou krizi ve Spojených státech ukončil masivní deficitně financovaný program veřejných prací zvaný druhá světová válka.“ (Krugman, P., 2009)



## 6. Dají se krize odvrátit?

### **A) Ano, dají – zkvalitněním teorie i praxe řízení ekonomiky**

„Tyto úkoly se řešily praktickou cestou vládními orgány a hospodářským vedením. Řešily se ..... v těžkých podmínkách občanské války, devastovaného hospodářství a jeho poválečné rekonstrukce. Navzdory těmto podmínkám byl problém vytvoření efektivního hospodářského mechanismu vyřešen. .... Dokladem značné účinnosti tohoto mechanismu jsou významné pokroky v hospodářské sféře, úspěšné vyřešení problému industrializace, hospodářských úkolů spojených s obranou státu před 2. světovou válkou a v jejím průběhu, poválečná rekonstrukce hospodářství a jeho další rozvoj. .... Přirozeným vyústění tohoto úsilí byla myšlenka zavedení a využití kvantitativních matematických metod.“ (Kantorovič, L.V., 1975)

## 6. Dají se krize odvrátit?

### A) Ano, dají – zkvalitněním teorie i praxe řízení ekonomiky

„Eliminace centrálních bank, druhý krok mé reformy, by byla dobrá věc, protože by pak neurčovaly úrokové sazby. O to by se postaral trh. Centrální banka, to je centrální plánování, Gosplan (*hospodářská plánovací komise v bývalém SSSR, pozn. L.K.*), socialismus: soubor byrokratů určuje, jaká je optimální nabídka peněz.“ (SOTO de, J. H., 2009)

## 6. Dají se krize odvrátit?

### B) Ano dají – odstraněním úvěrové expanze

„Oblíbenost inflace a úvěrové expanze, ....., a tedy i příčina cyklických výkyvů hospodářství se jasně projevuje v obvyklé terminologii. Boom je nazýván dobrou událostí, prosperitou a rozmachem. Jeho nevyhnutelné důsledky, přizpůsobení podmínek skutečným tržním datům, jsou nazývány krizí, propadem, špatnou událostí, depresí. Lidé se bouří proti pochopení toho, že rušivý prvek má být spatřován v mylných investicích a nadměrné spotřebě v době boomu a že takový uměle vyvolaný boom je odsouzen k neúspěchu.“ (Mises, L., 2006)

„Prvním reformním krokem je ....., když banky budou držet stoprocentní rezervy proti vkladům na požádání a jejich ekvivalentům. Pak nevznikne nesoulad mezi úsporami a investicemi. Banky budou moci půjčovat jen proti tomu, co si samy předtím vypůjčily; ..... . Nebudou vytvářet peníze „ z ničeho“.“ (Soto de, J.H., 2010)

„Zlatý standard byl efektivní překážkou úvěrové expanzi, protože nutil banky nepřekročit určité hranice jejich expanzionistických snah.“ (Mises, L., 2006)

## 6. Dají se krize odvrátit?

### C) Ano dají – spoluprací soukromého a veřejného sektoru

„Nynější krize potvrzuje, co jsem věděl z historie, a sice že nelze spoléhat na samoregulaci kapitalismu kapitalisty samými.“ (Samuelson, P., 2010)

„Na příkladu mnoha zemí se opakovaně ukazuje, že byrokratické řízení téměř vždy selhává. .... Moje životní i studijní zkušenost mě vede k závěru, že bez použití jistého druhu tržního mechanismu nelze udržet vysoký standard života a technologického pokroku.“ (Samuelson, 2010, p. 83) (Samuelson, P., 2010)

„Myslím si, že skončíme u systému, jenž bude ještě více smíšený než ten dosavadní. Mnoho rozhodnutí bude stále na soukromých subjektech, ale pod dohledem regulátorů. .... Myslím tedy, že regulace budou tužší. ... Demokracie je velmi kontroverzní.“ (Samuelson, P., 2010)

# **Děkujeme za pozornost.**

**A přejeme stopu vody pod kýlem a dobrý vítr do plachet!  
(pro plavbu rozbouřeným mořem finančních krizí)**

